www.dacoromanica.ro

CÂTEVA DOCUMENTE

DE CEA MAI VECHE LIMBĂ ROMÂNEASCĂ

(SEC. AL XV-lea ŞI AL XVI-lea)

DE

N. IORGA

Membru corespondent al Academiei Române.

Şedinţa dela 2 Decemvrie 1905.

S'a crezut multă vreme că literatura românească începe cu diaconul «chiot» Coresi care, din adăpostul său dela Braşov, ar fi înzestrat neamul cu cele dintâi cărţi pe limba lui. Minunat Grec din ostroave, venit la noi pentru a ne face fericirea şi a ne îndrumà la întrebuinţarea şi îmlădiarea, la fixarea în forme literare a graiului nostru! Mai că se cuvenià să ridicăm o statuă de bronz marelui tipograf, traducător şi scriitor!

Astăzi, părerile acestea se pot socotì ca pentru totdeauna spulberate. Coresi a fost un Coresie, Român curat şi nu Grec. El n'a avut decât învăţătura ce-i trebuià ca să zeţuească manuscriptele vechi, un meşteşug ce-l învăţase dela premergătorii slavi, poate dela Dumitru Liubavici, care lucrà la Târgovişte sub Radu Vodă Paisie şi Pătraşcu cel Bun.

Manuscrise de acestea au fost multe. Începând dela cele dintâi tălmăciri din epoca husită, când pe calea eresului am ajuns la preţuirea limbii noastre, începând adecă cu veacul al XV-lea, s'a tot tălmăcit şi s'au tot copiat tălmăcirile. Această operă s'a făcut şi de o parte a munţilor, unde aveam Domnii noştri, şi de cealaltă, unde poporul român trăià sub străini.

Cea mai mare parte din vechile manuscrise s'au pierdut. Aceasta înseamnă: s'au rupt de vechime ori au fost aruncate după ce preoţii

www.dacoromanica.ro

și dascălii aveau la îndemână tipărituri frumoase ori manuscripte mai nouă. Ele s'au întrebuințat pentru a învelì și a acoperì, ca ori ce hârtie netrebnică. O comoară neprețuită s'a călcat astfel în picioare.

Totuș ici și colo fărâme dintr'însa mai ies la iveală. Sunt fericit să pot adăugì pe lângă ce se știà până acum — Psaltirile și Apostolul din veacul al XVI-lea — nu mai puțin de trei manuscrise nouă. Deși păstrate numai în câteva foi răslețe, ele se pot recunoaște și prețuì lesne. Trebue, de sigur, să le punem în fruntea celor mai vechi urme de limbă românească.

I.

Cel mai vechiu *Apostol* cunoscut, «Apostolul» dela Voroneț, pe care l-a tipărit în 1885 d-l I. Sbiera pentru Academia Română, cuprinde Faptele Apostolilor și de acolo trece peste toate epistolele Sf. Pavel pentru a duce la «scrisorile sobornicești».

Am găsit însă în Ardeal două foi complecte și câteva frânturi din acea împărțire pe care nu o dă manuscriptul cunoscut, adecă din chiar epistolele Sf. Pavel. Ele făceau parte dintr'o carte de toată frumusețea, de format mare in-8°, scrisă pe hârtie lucioasă de fabricație venețiană, cu vârci și o filigrană care înfățișează două frunze de trifoiu ce se razimă una pe alta.

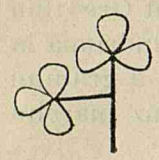

Literele sunt înalte, drepte, trase în chip desăvârșit.

Deosebirea cea mare față de cele mai vechi manuscripte românești găsite până acum e că *Apostolul* nostru dă textul slavon amestecat cu traducerea românească în grupe de până la vreo zece cuvinte. Pentru ca însă cetitorul sau slujbașul bisericesc să poată face lesne deosebirea, traducerea e scrisă cu roșu față de originalul care se desface în negru.

Cuvintele nu sunt despărțite unele de altele. Vechea literă ѻ pentru *r* se află la începutul cuvintelor, pe când înlăuntru se află forma obișnuită ρ; de altfel, în această privință scriitorul e de tot capricios. U final e păstrat totdeauna. Lipsește rotacismul, care se poate, dată fiind vădita vechime a manuscriptului nostru, să nu fi fost un fenomen de limbă așà de general cum s'a crezut la început. Încolo, caracterele de limbă sunt și aici acelea pe cari le-am

www.dacoromanica.ro

schițat în *Istoria literaturii religioase a Românilor până la 1688* (București, 1904), p. 27 și urm.

Comparând scrisoarea de pe paginele acestea cu scrisoarea Apostolului dela Voroneț, va trebui să se constate că cea dintâi e mult mai veche. Aceeaș comparație cu Psaltirea dela Șcheia duce la părerea că paginele noastre sunt iarăș simțitor mai vechi, pe lângă faptul că ele sunt neapărat mai îngrijite. Cred deci că avem, data aceasta, înaintea noastră unul din acele manuscripte de scrisoare desăvârșită, pe care le dădeau în a doua jumătate a veacului al XV-lea cele mai bune mânăstiri moldovenești, — în rândul întâiu Neamțul (v. lucrarea mea citată, p. 7 și urm.).

Dăm acuma partea românească a manuscriptului: în cirilice sus, în transcriere jos, iar, în față, forma definitivă a acelor rânduri din «Apostol» după Biblia dela Petersburg.

Pagina I. a)

[Galath., cap. III, §§ 23—9.]

Кредница се дескопере дече л҃кц҃к пѫзиторюль ноаѡ. фѕ ѧ҆тр҃ѕ (1) [їс҃ хс҃] се де кредниц[ь] дрептѫмѕне. ѧ҆н де вени кредница ѫмѕ нѕ сѕпт҃ѕ спѕеторю се҃. тѡци ѫмѕ фїи лѕ дн҃езеѕ. сѣци. кѕ кредни҃ца лѕ хс҃ іс҃. кѫци ѫмѕ ѧ҆тр҃ѕ хс҃ іс҃ ботезѫсе ѧ҆тр҃ѕ хс҃ ѧ҆вѣиитѕвѫ. нѕ є҆ їоу҆дею нн҃ ѣллнь. нѕ ѣ҆ шер҃бѕ нн҃ слобо҃. нѕ ѣ҆ бѫбѫт҃ска пѫ҆те ни мѕер҃кскѫ. тоци ѫмѕ воѝ сици ѧ҆тр҃ѕ хс҃ іс҃. ѣ҆ сѣ воѝ ѫи лу҃ хс҃ ѫмоу҃ лѕ ѧ҆врѧа҃. семѫнце сѣци. ши дѕпѫ фѫгѫдѕнтѫ мѫр҃гѫтори: коне҃ мниц҃а҃.

credința carea era să se descopere. Pentru aceaia leagea învățătoare neaŭ fostŭ noao spre Hristosŭ ca dinŭ credință să ne îndreptămŭ. Iară, deaca aŭ venitŭ credința, nu maĭ sîntemŭ suptŭ învățătoriŭ. Că, toțĭ, fiĭa luĭ Dumnezeŭ sîntețĭ prinŭ credința cea întru Hristosŭ Isusŭ. Că, orĭ cîțĭ în Hristosŭ v'ațĭ botezatŭ, în Hristosŭ v'ațĭ înbrăcatŭ. Nu iaste Jidovŭ, nicĭ Ellinŭ, nu iaste robŭ, nicĭ slobodŭ, nu iaste parte bărbătească, nici muerească, că voĭ toțĭ unulŭ sîntețĭ întru Hristosŭ Isusŭ. Iară, de sîntețĭ voĭ a luĭ Hristosŭ, iată a luĭ Avraamŭ sămînță sîntețĭ și după făgăduință moșteanĭ.

[Galath., cap. IV, §§ 1 sqq.]

Ѳ҆ грѫескѕ ѧ҆ кѫци ѫнн҃ тинерел҃ѕ ѕр҃миторю ѣ҆те. кѕ нимикѫ ман вѕнь ѣ҆те. де шер҃бѕл дн҃ѕ тоутѕр҃ѕ. фїиндѕ.

Iară zicŭ, în cîtă vreame moșteanulŭ pruncŭ iaste, nimică nu să osăbește dinŭ slugă, măcarŭ de iaste

(1) ѧ҆ are totdeauna forma de ѫ.

www.dacoromanica.ro

че сѫ̑тѣ зикѫторїи ѿте. ши сѫ̑тѣ дерегѫторю їжнѫ лани҃ѫрокѣ тѫ̑лѣи.

stăpînŭ tuturorŭ, ci suptŭ ispravnicĭ și suptŭ păzitorĭ iaste, pînă la vreamea cea rînduită de tatălŭ săŭ.

credința se descoapere. Dece leagea pizitoriulŭ noao fu întru [Is. Hr.]. Se de credinț[ă] direptîmu-ne, îns[ă] de veni credința, amu, nu suptu spuetoriŭ sem: toțĭ amu fii lu D[um]nezeŭ seți, cu credința lu Hs. Is., căți amu întru Hs. Isbotezî-se, întru Hs. înveștitu-vî: nu e Iudeiŭ nič Ell[i]nŭ, nu e șerbu, nič slobod, nu e bîrbîteasca parte, nič muereascî; toți amu voĭ siți întru Hs. Is. E, se voĭ aĭ lu Hs., amu lu Avraam semînțe seți și dupî îngîduitî mîrgîtorĭ: coneț mčnițam.

E grîescu, în căți anĭ tinerelul urmitoriŭ iaste, cu nimicî maĭ bunŭ iaste de șerbul, D[om]nu tuturor fiindu, ce suptu zicîtoriĭ iaste și suptu deregîtoriŭ pînî la nîrocul tat[ă]luĭ.

b)

ѫ̑ша ши нон҃ кѫндѣ ера҆ тинерѣи сѫ́тѣ стихїиле лѣмїеи. ѣрамъ маи шерѣбици.

Ѳ кѫндѣ вени сфр҃ѣтѣлъ ѫ̑нѣлѣи. трим҃ѣ дне҃зеѣ фїѭ сѫ̑. чел҆ че се нѫскѣ. дн ѧ҃ мѣ҃ре. фїинд҆ѣ десѫптѣ҆ лецѣ. се чїа де соу҃пѣтѣ лѣ́це скѣ̑пери. се ѧ҃трѣ фїире прїимн҃и. конецъ. четѣ҃.

Де кѣ҃ сѝци фїи трим҃ѣ дн҃ѣлѣ дхъ҃лѣ фїюлѣи сѫ̑. ѧ҃трѣ ѧ҃нима воастрѫ. стригѫ ѫ̑ввa татѫле. дкчїа ѧ҃нкóло нѣ ѣ҃ци шѣ́рбѣ чѣ́ фїѭ. ѣ҃ се фїю. ши ѣ҃дмиторю [ѣ҃ци] зеѣлѣ ісѫ̑ хсѫ̑. конецъ рож. ч[...] че ѫ̑мѣ.

нецїиндѣ дне҃[зеѣ]. слѣжитѣ. [ан челор] че дѣпѫ фїре че фїни́дѣ зенло҃. ѣ҃ маи врѫтѣ кѣнѣкѣмѣне дела зеѣ кѣ҃.

Așea și noi, cîndŭ eramŭ robiți. Iară deaca aŭ venitŭ plinirea vremiĭ, aŭ trimisŭ Dumnezeŭ pre fiiulŭ săŭ celŭ născutŭ dinŭ muiare, carele s'aŭ făcutŭ suptŭ leage, ca pre ceĭ de suptŭ leage să-ĭ răscumpere, ca să luămŭ primirea fiiască.

Iară căcĭ sînteți fiĭ, aŭ trimisŭ Dumnezeŭ pre Duhulŭ fiiuluĭ săŭ în inimile voastre, carele strigă: Avva părinte. Pentru aceaia iată nu maĭ eștĭ robŭ, ci fiiŭ, iară, de eștĭ fiiŭ, și moșteanŭ eștĭ luĭ Dumnezeŭ prinŭ Hristosŭ.

Ci atuncĭ, necunoscîndŭ pre Dumnezeŭ, slujeștĭ celorŭ ce dinŭ fire nu sîntŭ Dumnezeĭ, iară acumŭ, după ce ați cunoscuțŭ pre Dumnezeŭ, cumŭ

Așa și noĭ, căndu eram tinerĭ suptu stihiile lumieĭ eramŭ maĭ șerbițĭ. E, cîndu veni sfrăș[i]tulŭ anuluĭ, trimeas[e] D[um]nezeŭ fiiul săŭ, cel ce se nîscu [d]i îm muiare, fiindu de suptul lege, se cia de suptu leage scumperi, se întru fiire priimim. Coneț cetom. De cum siți fiĭ, trimeas[e] D[om]nulu D[u]hŭlu fiiuluĭ săŭ întru înima voastrî, strigî: avva tatîle. De-acia încolo nu eștĭ

www.dacoromanica.ro

șerbu, ce fiiŭ; e, se fiiŭ, și urmitoriŭ [ești] zeulu Is. Hs. Coneț̆ŭ roj. č[etoc]. Ce amu, neștiindu, D[um]nezeŭ, slujitu[-aĭ celor] ce dupî fire ce fiindu zeilor, e maĭ vrătos cunoscumu-ne de la zeul, cum.

Pagina II. a)

[Galath., cap. V, §§ 19 sqq.].

Ч҃кл҃к че сѫ҃тъ прѣ҃кѵ҃бире. кървїе некърѫщїе мжнїечїе. а҃ле дракъла҃и слоужирнле. ъ҃трѫвирнле стрикѫчюнѣ҃к врабеле ѻжъ҃болѣ҃ле. ѻѻжчюнирле, ѳр҃ѵ҃їнле. ѧ҃тъѻжтѫрнле пѫѻѫле ѻ҃клеле. ѳчидер҃к бецїа къ чи҃пон глѫсир҃к, ши ѧ҃ кип҃ъ ачелора ч҃кл҃к че пророческъ волѡ҃. къ ши а҃йтє зи҃шъ. къ а҃ч҃кл҃к чине фаче ле, ѧ҃пѫѻѫщїа лъ дн҃езеъ нъ ка довѫжн҃ди: конецъ вт҃ъ.

Є҃ пло҃д҃ъ де сърлетъ ѣ҃тє драг҃ът҃к коу҃ воу҃кърїа пачиле коу҃ лънѣгѫ рѫ҃дарєбънжтат҃к къ дъа҃чацѫ. крединица къ блажн҃д҃кце ѧ҃тръ цин҃кре. спре а҃ч҃кѣ нъ є҃ л҃кце ѣ҃ ънїи лъ х҃с҃ трънъла ѻѫстигнирѫ.

cealea ce sîntu prea-iubire, curvie, necurîție, mîniecie, ale draculuĭ slujirile, otrîvirile, stricîciunea, vrajbele, rîzboaele, urîciunile, urgiile, întărîtîrile, pîrîle, realele, uciderea, beția cu cimpoĭ, glîsirea și în chipul acelora cealea ce prorocescu voao, cum și ainte zișu: că acealea cine face-le, împîrîția lu D[um]nezeŭ nu va dobîndi: coneț̆ŭ vtoc.

E plodul de sufletu iaste dragostea cu bucuria, pacile cu lungî rîbdare, bunîtatea cu dulčațî, credința cu blîndeațe întru ținеare: spre aceaia nu e leage, e uniĭ lu Hs. trupulu rîstignirî.

b)

къ мъйчиле ши къ пѣ҃тирнле. се висере҃ къ дх҃ъ дхъла҃и. ши ада҃цере҃. се҃ нъ фи҃ ѧ҃ дешер҃тъ слѫвици. ънъль ла алаа҃тъ кемѫнд҃ъ. соцъ къ соцъ зѫвидни҃д҃ъ. фрацїи ши а҃йтє

cu patimile și cu poftele. De trăimŭ cu duhulŭ, cu duhulŭ să și umblămŭ. Să nu fimŭ măreț̆i în deșertŭ, unulŭ pre altulŭ întărîtîndŭ, unulŭ altuia pizmuindŭ.

www.dacoromanica.ro

ѡ҃лѕ. каде ѧ҆трѕ нескари гре́шале. ѣ҆ вон дх҃вничилѡ҃. сфрѫшици а҃чела. кѕ дх҃ѕлъ блажнд҃кцелорь. = жз҃кцици сѝнеле. доа́рѫ ши тѕ҃ и҆спити҃ фнѣ҃. ѕнѕ а҃лжл҃тѕи пжсѕ҃ пѕр҃таци. ши а҃ша сфрѫшици, л҃кц҃к лу҃ хс҃. ѣ҆ се паре и се не́скѕи а҃ фѝ чева ни́микѫ фі҃инд. синеш коу҃ мии́т҃к ши .ѧ҆шелѫ дѣ҃ лѕкрѕ҃ сѫѕ с҃и ш҃ испит҃кскѫ чинѣ҃кѹ҃. ши а҆т҃ѕнче .ѧ҆трѕ синѣ҃ нѕмаи҃ лѫѕдаре се́ лвѫ. ѣ҆ нѕ а҆т҃ѕи҃ чинѣ҃кѕ а҆мѕ сар҃чинѫ пѕр҃таш҃вл.

Fraţilorŭ, de va şi cădea vre unŭ omŭ în vre o greşală, voĭ ceĭ duhovniceştĭ îndreptaţĭ pre unulŭ ca acela cu duhulŭ blîndeaţelorŭ: păzindu-te pre tine ca să nu cazĭ şi tu în ispită. Purtaţĭ sarcina unulŭ altuia, şi aşa veţĭ plini leagea luĭ Hs. Că, de se pare cuiva că iaste ceva nimica fiindŭ, pre sine să înşală. Iară fapta sa fieştecine să şi-o ispitească, şi atuncĭ întru sine numaĭ va avea laudă. Că fieştecine sarcina sa va purta.

Cu muncile şi cu pohtirile: se viserem cu D[u]h[u]lŭ, D[u]huluĭ. Şi adaugevrem se nu fim în deşertu slîviţĭ, unulŭ la alaltu chemîndu, soţu cu soţu zîvidindu, fraţiĭ, şi ainte om[u]lu cade întru nescarĭ greşale, e voĭ d[u]h[o]vnicilor, sfrăşiţĭ acela cu d[u]h[u]lŭ blîndeaţelorŭ. Pîzeaşte-ţĭ sinele, doarî şi tu ispitit fi-ver[ĭ], unul alîltuĭ pîsul purtaţĭ şi aşa sfrăşiţĭ leagea lu Hs. E, se pare-i-se nescuĭ a fi ceva, nimicî fiindu, sineş cu mintea şi înşelî. Deĕ lucrul săŭ si-ş ispitescî cinescu, şi atunce întru sineş numaĭ lăudare se abî, e nu altuia, cinescu amu sarcinî purta-ş-va.

Fragment din pagina III.

. . . и . . . ѕ . . . ѧсѕ . . . сѧѕ . . . зиц . . . а	i . . . u . . . însu . . . sau . . . ziţ . . . a

Fragment din pagina IV. a)

грѫи̯ с . . . зѫ . . . ши и̯ в҃к . . . рїи̯	grîi s . . . zî . . . şi-ĭ vea riil[e]
зеѕ . . . ла а҆чел . . . фѕрѫ к . . . ве-	zeŭ . . . la acel . . . furî c . . . verĭ
ри зе . . . се́нѫ҃се . . . вестир . . . ѣ҃-	ze . . . semnî-se . . . vestir[e] . . . ias[e]-
се .ѧ . . . мѕ҃ѣрн . . . вилор.	se . . . în . . . mueră . . . [şer]bilor.

b)

. . . . ѹ҃ .ѧкѫ а . . . мѣт . . . нѕлъ	. . . u încî a . . . meat . . . [Dom]nulŭ
ностр[ѕ] . . . ши . . . ѫ фнцїи̯н . . .	nostr[u] . . . şi . . . î . . . [s]f[i]nţii . . .
врѫто . . . се кѫтрѫ . . . цѫ тоа . . .	vrăto[s] . . . se către . . . ţî toa[tă] . . .
трѕ ноѝ.	tru noĭ

www.dacoromanica.ro

Fragment din pagina V. a)

дє ѧ г . . . єй . а̂ . . . рж̑ лѕ дн́є . . .	de . . . în g . . . eĭ . . . a . . . rî lu D[um]-
гж̑ шн нои с . . . дече педе . . .	ne[zeŭ] . . . gî . . . şi noĭ s . . . dece
а те дестон . . . е́ маре но-	pe de . . . a te deston[ic] . . . e mare no-
а̂ . . . зж̑. кѣ нѕ . . . хс̑ . . . т̂нто-	as[tră] . . . zî că nu . . . Hs . . . [cin]sti
ри . . . тѕ ачаа̂ . . . шн мж̑ . . . пѣ-	tori . . . tu ačaia . . . şi mî . . . pă-
тжнн . . . и̂ не.ѧтрѕп . . .	tîni . . . [ş]i neîntrup . . .

b)

лѕ лѕ . . . сѣ во . . . ѣ галат . . .	au lu . . . să vo . . . ă Galat . . .
[Titlu slavon].	[gr]ăim : trimete . . . e, de el
кі̂ тримете . . . є де ê и ê кн . . .	i el vi . . . crezurî f . . . întru el cre-
крєзѕрж̑ ф . . . ѧ̂трѕ ел кре . . . шн	[zurî] . . . şi întru t[oate] . . . de la
ѧ̂трѕ т . . . дела пакє . . . лѕ а̂ѣ̂ѣ л . . .	Pave[l] . . . ul ap[o]s[to]lŭ lu[ară pu]-
тере ш . . . к . . . ѕне . . . оу̑ а̂ фи че.	tere . . . c . . . une . . . u . . . a fi ce.

Fragment din pagina VI. a)

фѕриш . . . мнр'к . . . коу̑ кѕн . . .	furiş . . . mirea . . . cu bun . . . se
се кинѕ . . .	chinu[ia?]

b)

сж̑ фїе . . . елаиїа.	să fie . . . elania.
[Titlu slavon.]	

II.

Un manuscript in 8° mic a lăsat iarăş numai câteva pagini, cari par să aparţie unei Cazanii. Scrisoarea nu e mai nouă decât a *Psaltirii şcheiene*. Şi aici se urmează părţi din textul slavon cu acelea ale traducerii româneşti. Dar cetirea nu mai e uşurată ca dincolo de întrebuinţarea altei cerneli, roşie, pentru româneşte. Tot manuscriptul, afară de literile care înseamnă trecerea dela o limbă la alta, e cu cerneală neagră.

Avem înaintea noastră deci cea mai veche traducere a unei Evanghelii învăţătoare.

www.dacoromanica.ro

Pagina I, a)

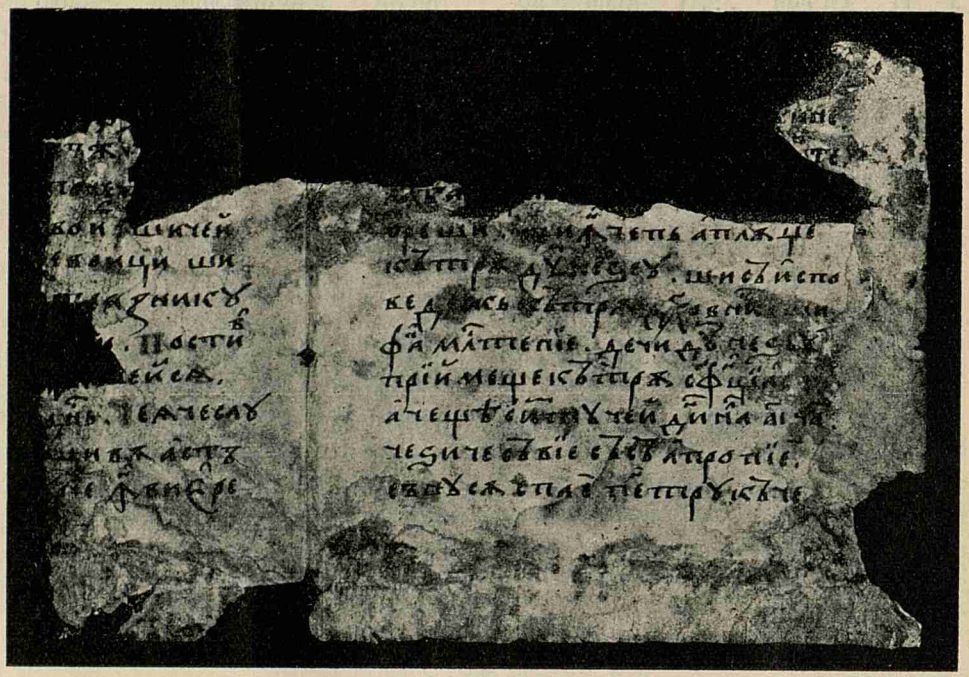

БИНЕ . . . ЕНТЕ . . . ЛА БА . . . ГРЕШИ. ШИ ⁂ЧЕПЬ А̂ ПЛАЖЕ КЪТРЪ ДС̃НЕSЕS. ШИ СЪ ЙСПОВЕДЕСКЬ КЪТРЪ ДХОВНИ̂. ШИ ФА̂ МА̂ТЕНЇЕ. ДЕЧИ ДС̃НЕSЕS ПРЇЙМЕЦЕ КЪТРЪ С̃Ф̃ЦЇА̂СА. А̂ЧЕЦ҃К СИ̂ТС̃ ЧЕЙ ДИ̂ НА̂ АЇ̃ ЧА̂. ЧЕ ЗИЧЕ СЪ КЇЕ СЪ СЪ А̂ПРОПЇЕ СЪ НС̃ СЪ СПАЀ ПЕ̂ТРС̃ КЪЧЕ.

bine[ț]. . . ente . . . la ba... greși și începŭ a pli[n]ge cătrî Du[m]nedzeŭ și să ispovedescŭ cătrî d[u]hovnič și fac m[i]l[o]stenie ; decĭ Dumnedzeŭ priimește cătrî Sf[i]nția Sa; aceștea simtu ceĭ dinn al 11 čas, ce dzice să vie să apropie, să nu sî spae pentru căce-

www.dacoromanica.ro

b)

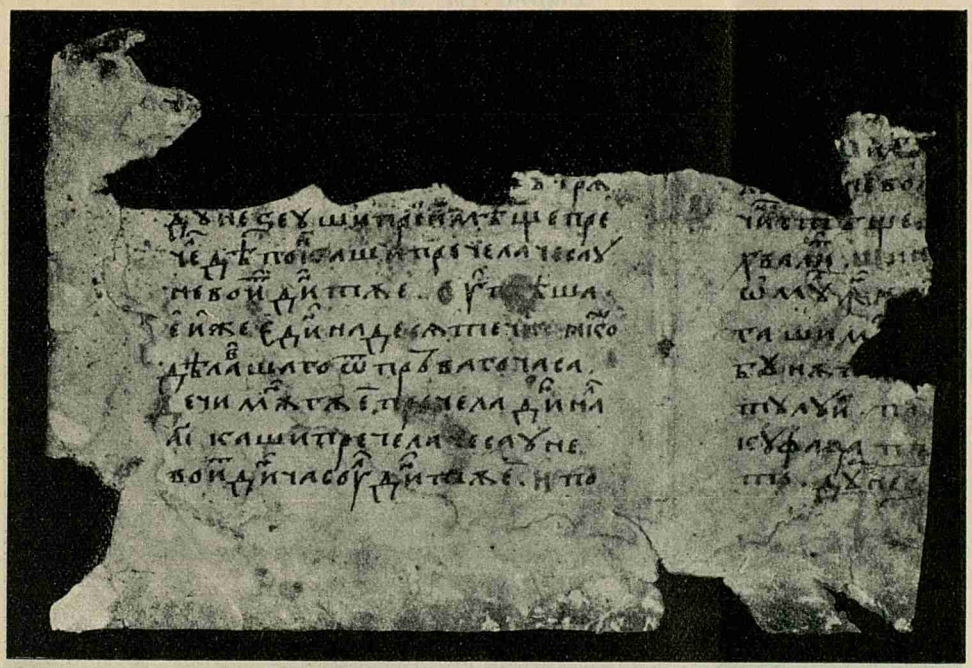

ч . . . кътрѫ . . . дѵнеѕеѵ ши пріймѣцие пре чѣ дѣпо ка ши пре чела чѣ сав невоит динтѫе. дечи мѫгѫѣ пре чела дй на аї ка ши пре чела чѣ сав невоїй дй часоу дйтѫѣ.

... č ... cătrî ... Du[m]nedzeŭ şi priimeaşte pre cel de-apoĭ ca şi pre cela. ce s'aŭ nevoit dintîe. Decĭ mîngîe pre cela din nal 11 ca şi pre cela ce s'aŭ nevoit din časul dintîe.

Pagina II, a)

. . .илѣ невоѫ . . . чїстѣцие . . . ѡмѵ .йнай . . . га ши м. . . бѵнѫ . . . тѵлѵй по . . . кѵ фаца пъ[нѣ ла пъмън]тѣ. дѵнеѕ[ѵѕ] . . .

. . . ilă . . . nevoia . . . cinsteaşte . . omul înnain . . . ga şi m . . . buní . . . . tuluĭ po . . . cu faţa pă[nă la pămăn]tŭ . . . Dumnedz[ăŭ] . . .

b)

[не]вои ши чей . . . [н]евоици ши . . . празникѵ . . . чеѫ чѣ сав . . . [бѵкѵр]ацинѫ астъ[зи] . . . [де бѵкѵ]рїе .йнъ̃ре.

. . . [ne]voit şi ceĭ . . . [n]evoiţĭ şi . . . . praznicu . . . ceia ce s'aŭ . . [bucura[ţi-vî astă[zĭ] . . . [de bucu]rie înviere[ĭ].

www.dacoromanica.ro

Pagina III, a).

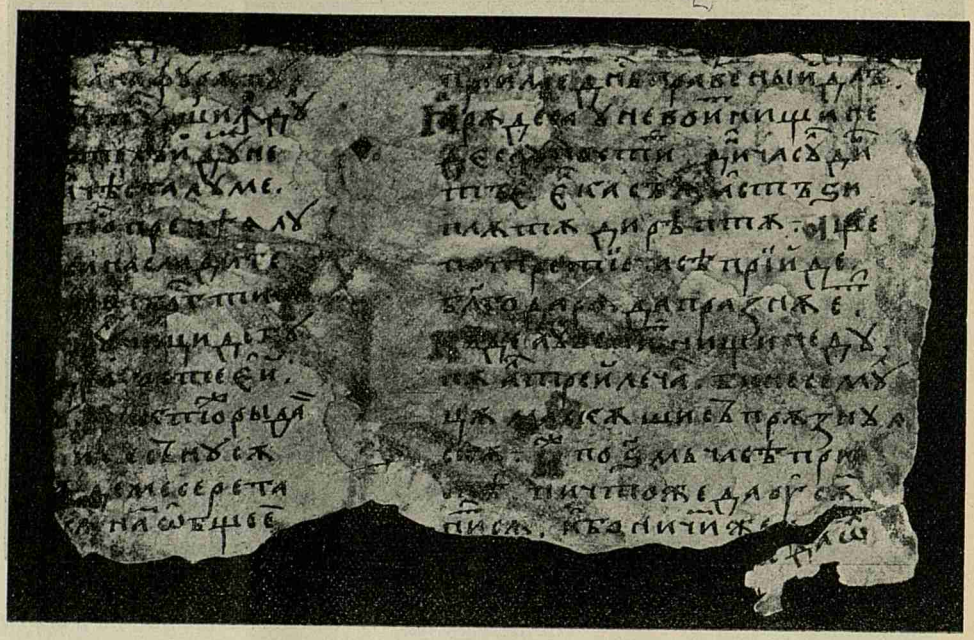

ıарѫ дє сѧ невои ниціине | дє сѧ
пости. дн̃ часѹ дн̃тѣе. є кл сѣ ѧ
ѣстѣѕи плѫтѫ днрькптѫ. кѫ дє ѧѕ
вени ниціине дѕпѫ а̃ трейле ч̃. вине
се мѕ̃цѫмаскѫ ши сѣ пръзнѣаскѫ.

iarî de s'aŭ nevoit niștine de s'aŭ postit, din časul dintăe, el ca să ia astădzĭ plîtî direaptî, că, de aŭ venit niștine dupî al treile čas, bine se mulțîmascî și să prîznuiascî.

www.dacoromanica.ro

b)

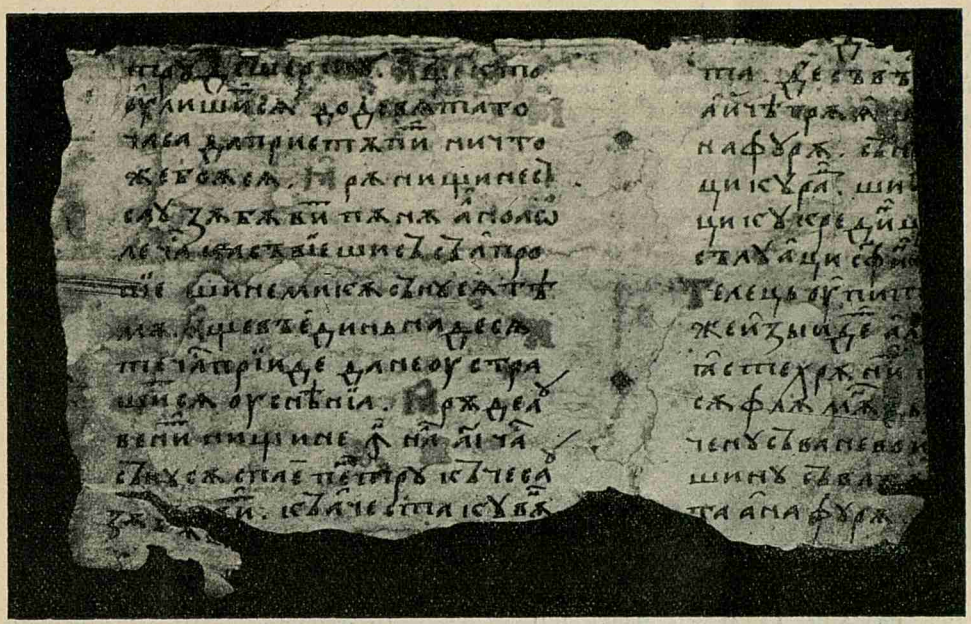

[.ѧ]тръ дешертъ. ѡрѫ нищине съ сѧ
т
зѫбѫви пѫнѫ а нолѡле чѧ ка съ
вїе ши съ съ ѧпропїе ши немикѫ сѫ
s т
нѕ сѧ тькмѫ. ѡрѫ де л вени нищине
.ѧ нѧ лі чѧ съ нѕ сѫ спле петръ
т
кѫче сѧ зѫбѫви, къ ѧчеста кѵвѫ.

[în]tru deşertu; iarî niştine să s'aŭ zîbîvit pînî al noaole čas, ca să vie şi să să apropie, şi nemicî să nu sia teamî; iarî de au venit niştine în nal 11 čas, să nu sî spae pentru căce s'aŭ zîbîvit, că acesta cuvînt.

Pagina IV. a).

та. дѐ съ вѫ... лйчѣ грѫѧці... [а]на-
фѕрѫ. съ н... [фи]ци кѵрѧ. ши... [съ вени]-
ци кѕ крединѫц... съ лѕѧци сфѭт... ѧсте
т
хрѫни... съ флѫмѫдѣ... че нѕ
съ ва невоѭ... ши нѕ съ ва гѫ[ти]...
та ѧнафѕрѫ.

... ta, deč să văs... aicea grîiaşt[e] [a]nafurî, să n... [fi]ţî curaţ, şi [să veni]ţî cu credinţ[ă] să luaţî sf[i]nt[ele]..... iaste hrînit... sî flîmîndŭ... ce nu să va nevoi... şi nu să va gî[ti]... [sfăn]ta anafurî.

www.dacoromanica.ro

b)

а анафѣрж пѕ . . . жтѣл ши ѧдѕ . . . сте лѣй дмне . . . ачкста лѣме . . . ѧдѣлчици де кѕ[кѕрїе] . . . драгосте ёй ѕ. . . . ниме сж нѕ сж . . . ж де месереа[тк].

. . . a anafurî pu[ind] . . . [s]ătul și îndul[cirea]... [cin]ste luĭ Dumne[zeŭ] . . . aceasta lume . . . îndulciți de bu[curie] . . . dragoste eĭ . . . u . . . nime să nu sî . . . . [plîng]î de mesereta[tea]

Pagina V. a)

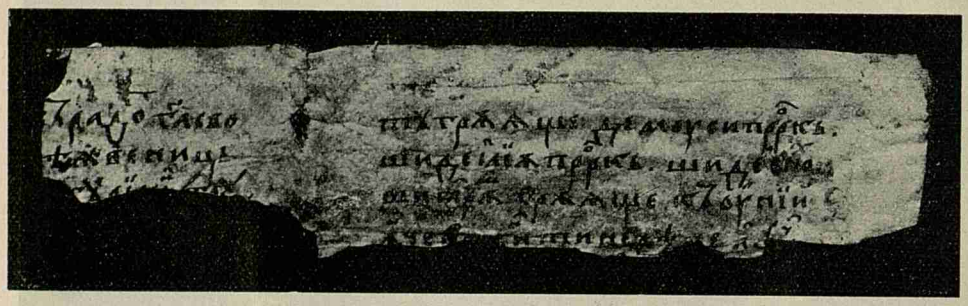

тѕ грѫще де моусн прркь ши де їлїѫ пррокь ши де ено ши ѧрѫ грѫще кѫ оуѫнїй . . . ѧчепь дн тинерькце л фл . . .

. . . tu grĭiașteˇ de Moisi pror[o]cŭ și de Iliia prorocŭ și de Enoh, și iarîș grĭiașteˇ că unĭĭ . . . începŭ din tinereațe a fač[e]

b)

ѧѕ пестл де слѕ зжбжви . . . кѫ жсте блчс гн.

aŭ pestit de s'aŭ zîbîvit . . . că iaste bl[a]goč[e]stiv.

www.dacoromanica.ro

Pagina VI. a)

дє ѧпоѷ ми . . . т . . .	de apoĭ mi . . . t . . .

b)

[дє ач]ѣѫ вєниць . . . [син]гѵрї .ѧтрѵ . . .	[de ač]eaia veniță . . . [sin]gurĭ întru . . .

Pagina VII. a)

ши соуфлєтѵлѵй .ѧ̃ прѣѵнаре коу .ѧ̃ цєрїй .ѧ̃ ѡчина .ѧ̃ пѫржіїє чєрюлѵй.	și sufletuluĭ înpreaunare cu îngerii în ocina înpărăție ceriuluĭ.

b)

ѧ̃ ѩ̃рѫ чине ѧѵ сосѷ̃ дѵпѫ ѧл шѣ-селє чѧ̃. немикѫ сѫ нѵ сѫ .ѧ̃ дожѫскѫ, кѫ нѵй ва ѯ .ѧ.	iarî cine aŭ sosit dupî al șeasele čas, nemicî să nu sî îndoiascî, că nu-ĭ va hi în [zădar].

Pagina VIII. a)

ѣй домнѵи с . . .	eĭ domnu-ĭ s . . .

www.dacoromanica.ro

b)

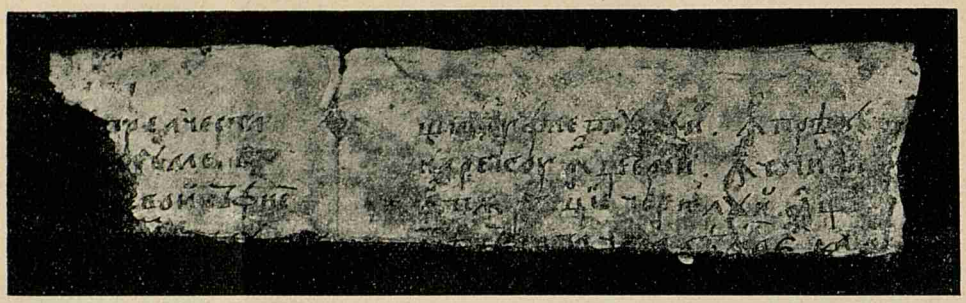

пре ѧчеста . . . ѧѕме. іа[ръ] . . . вой
съ фнѣ . . . [ѧѕ]м[не]зеѕ . . .

. . . pre acesta . . . lume; ia[ră] . . .
voĭ să fie [Du]m[ne]zeŭ . . .

III.

Un particular din Ardeal posedă un mineiŭ slavon, pe care-l datează 1492. El *cuprinde explicații românești.*

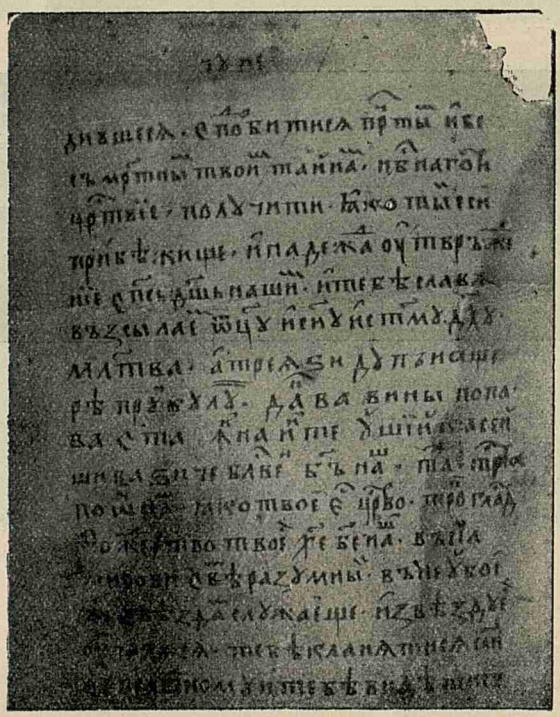

www.dacoromanica.ro

Până ce voiu puteà vorbì maĭ pe larg de dânsul, dau aici, după fotografia unei foĭ, cuvintele românești ce sunt pe dânsa.

а трѣ҃ зи дѧпѫ наѫдеⷮ прѫкѫлѫ да ва вины попа. за ста ⁘ аите ѫшїй касей ши ва зиче . . .

a treia dzi după nașterea prunculuĭ đac[ă] va vini popa, va sta înnainte ușiĭ caseĭ și va dzice . . .

IV.

După aceste pagini, cari întăresc părerea că literatura noastră e și mai veche și mai bogată de cum credem, iată o *poruncă românească* a lui Mihai Viteazul, dată din 1600 ca *Domn al Ardealului*, lucru firesc într'un timp când fiu-său Nicolae Vodă își ziceà, stând la Târgoviște, «Domn al Țerii-Românești, fiu al prea-marelui și prea-bunului Io Mihail Voevod, **гспдрь вьсое земле ардѣлскои** (doc. Acad. Rom. 89 și 91 din pach. XL; comunicare a d-lui Al. Lăpădatu). Până azi nu se cunoșteà decât în traducere un act dela Mihai

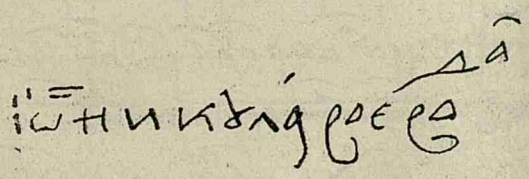

numai cu acest titlu (25 Mart 1600; Alba-Iulia; Bibl. Acad. Rom., Condica Arnotei, fo. 50; comunicație a aceluiaș). Să se compare de altminterea actele ce a dat d-l I. Bogdan, în *Prinosul Sturdza*.

Alte lămuriri *istorice* asupra actului ar duce prea departe și nu le găsim locul aicea.

† **Іѡ Михаил Воевода вжїю мластїю гспдарь земле ардѣски** *(sic)* **пишет гсдвами почтеном правител гсдвами** jupan Dumitru Velichi Dvornic, să cauț de rândul cestor oaminĭ anume Oprea de Cordun i Undreiaș de Corcova, c'aŭ venit naintea Domni Meale ș'aŭ spus Oprea de Cordun cum aŭ pus Nica Vistiarul un bir în Cordun ca să le ià oč[i]na, și o aŭ luat. Deč să cauț să apuč pre Nica Vistiarul, să-l jurĭ pre ivanghilie cum n'aŭ pus el acel bir în Cordun, ce l-aŭ făst pus crăstătoriĭ de în seam[ă]. Deč, de va jura cum nu l-aŭ pus el acel bir, el să-șĭ ție oč[i]na. Iar, de nu va jura, să faceț carte acestuĭ

*

www.dacoromanica.ro

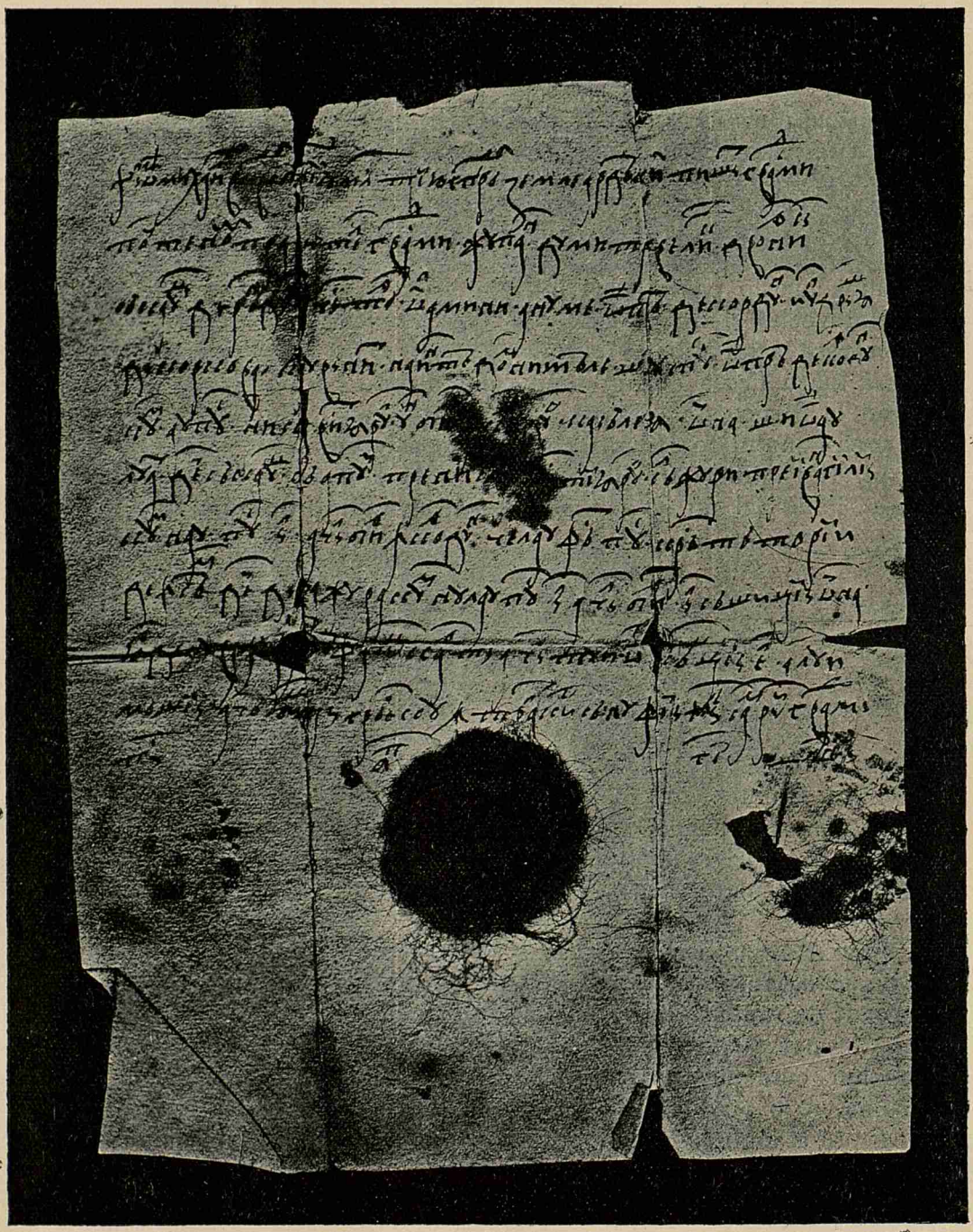

www.dacoromanica.ro

om, să ție el a luĭ moșie. Aceaiaș ți grăescu; într'alt chip să nu fie. **Пис сам реч гвдами.**

Пис ап. гї дни.

[Pecete roșă ruptă.]

Atâta trebue să se însemne că din porunca de mai sus se vede că unii dregători domnești, în această epocă de pieire a proprietății micĭ, aruncau un bir mai mare asupra unui sat numai pentru ca el să nu-l poată plăti și să li cadă astfel în mână. Aceasta o făceau Vistierii. Din poruncă se maĭ vede că erau un fel de slujbași, necunoscut până acuma, crestătorii, cari încrestau la răboj cisla satelor.

În hotărîrea sa Mihai e foarte drept. El întrebuințează vechiul mijloc al jurămîntului pe evanghelie ca să se vadă cine are dreptate, Vistierul Nica, saŭ cei doi bieți oameni din Cordun și din Corcova, cari veniseră să-l caute cu păsul lor tocmaĭ în Bălgradul crăiesc al strălucirii lui (1).

Actul de față e cel dintâiu act istoric, de Stat, scris în românește.

---

(1) Actul e în proprietatea d-neĭ Ana Colonel Odobescu.

www.dacoromanica.ro

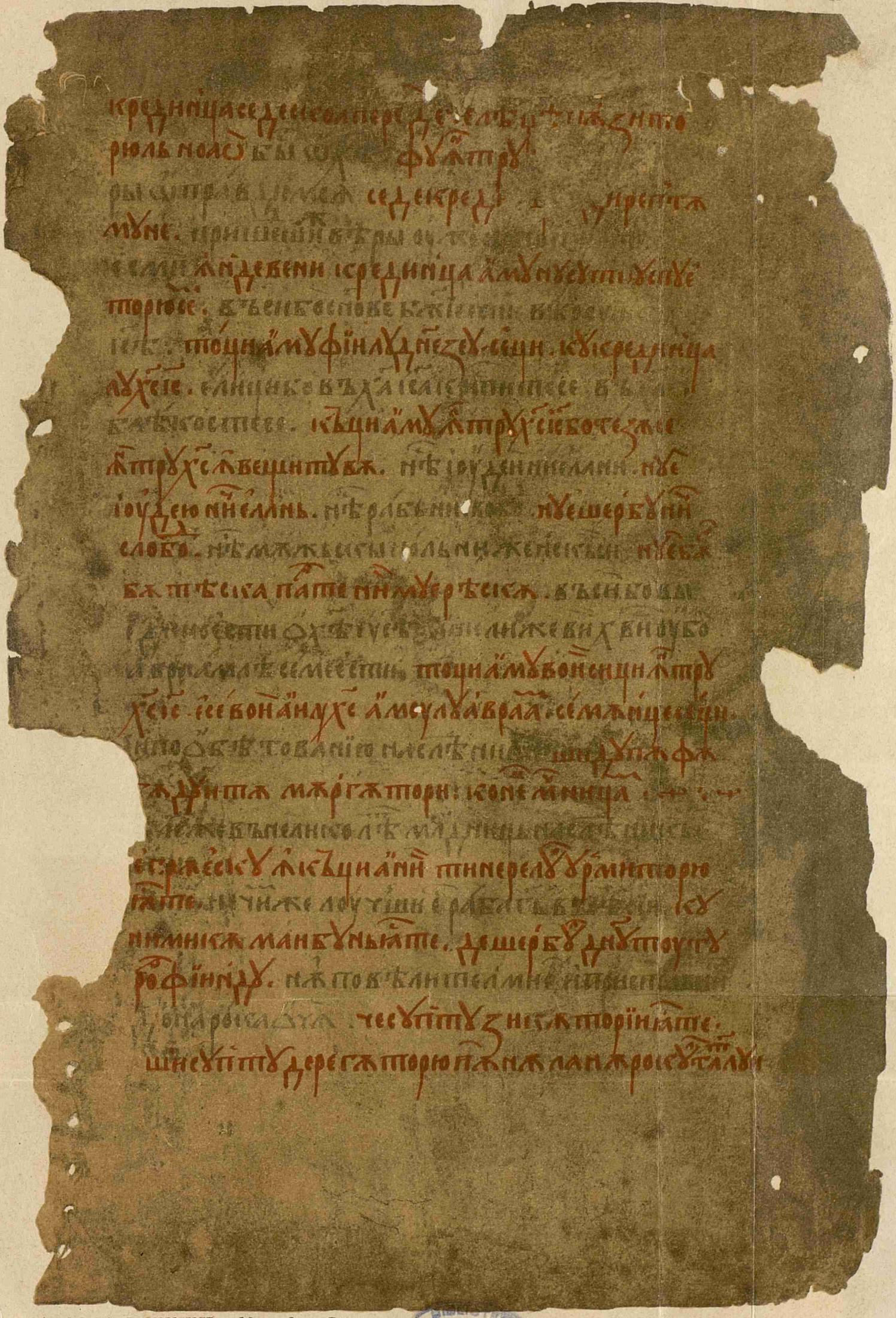

www.dacoromanica.ro

INST. CAROL GÖBL SER. ION ST. RASIDESCU

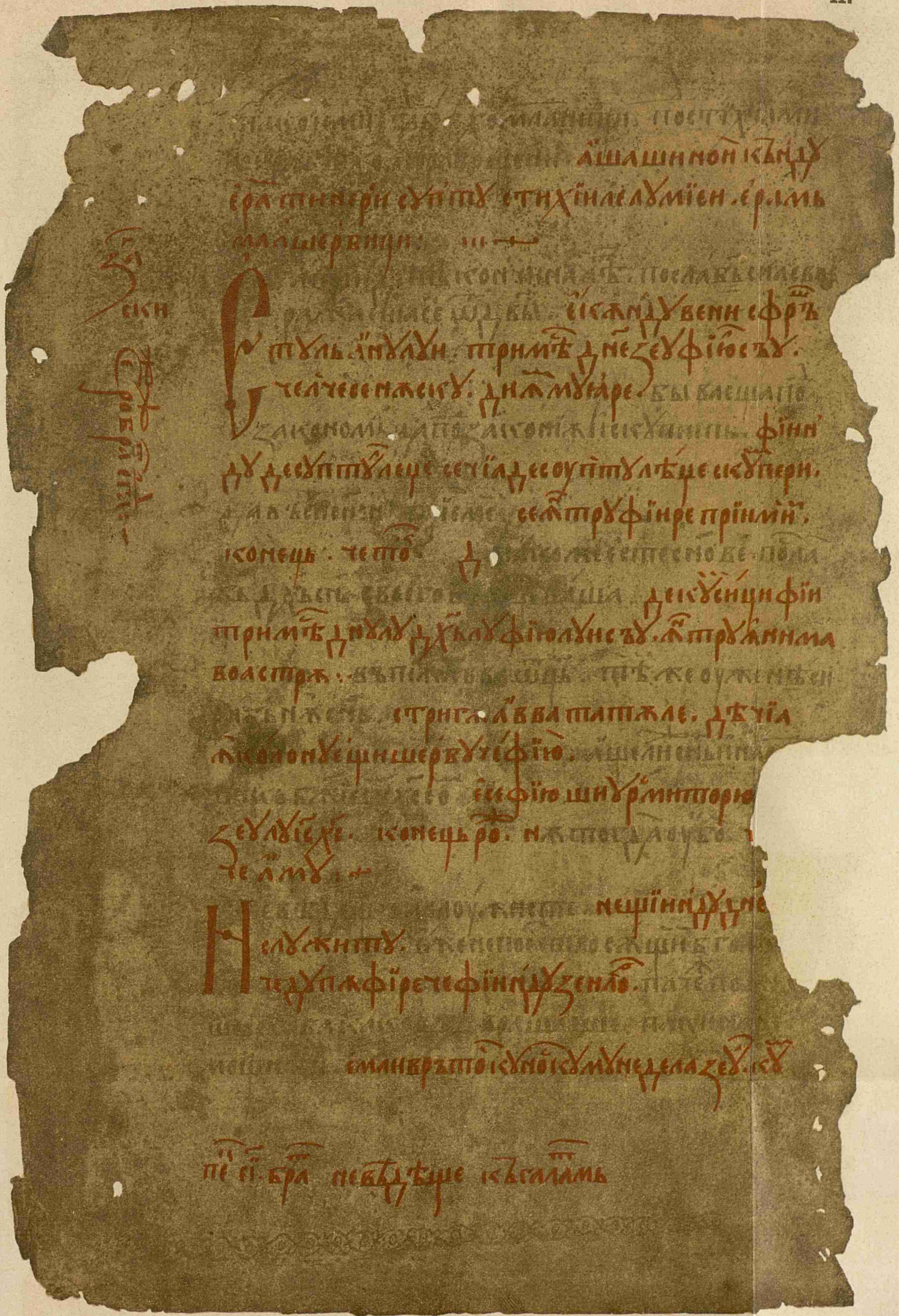

www.dacoromanica.ro

INST. CAROL GOBL S-UR IOH ST. RASIDESCV

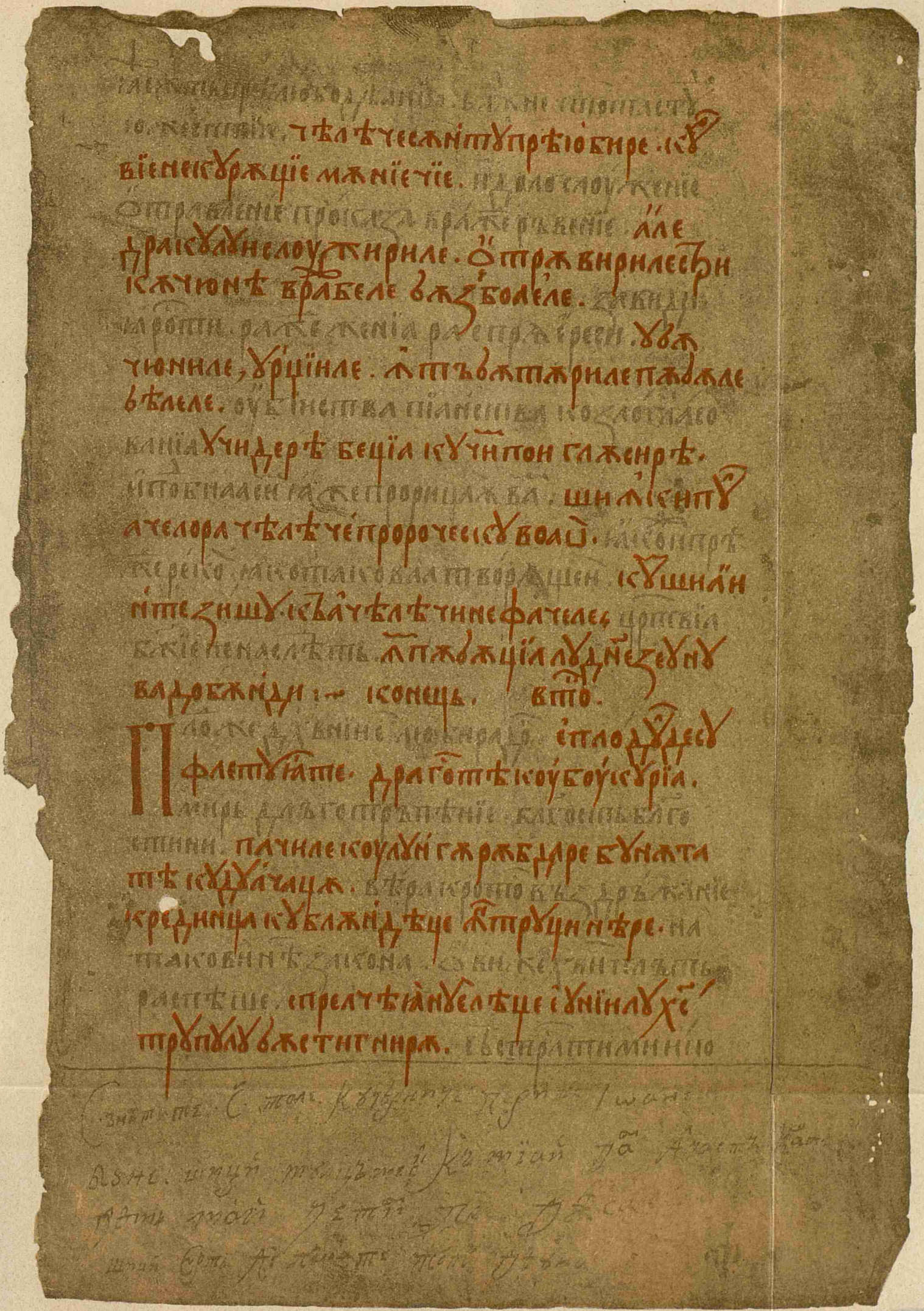

Analele A. R. XXVIII.— Mem. Sect. Literare.

www.dacoromanica.ro

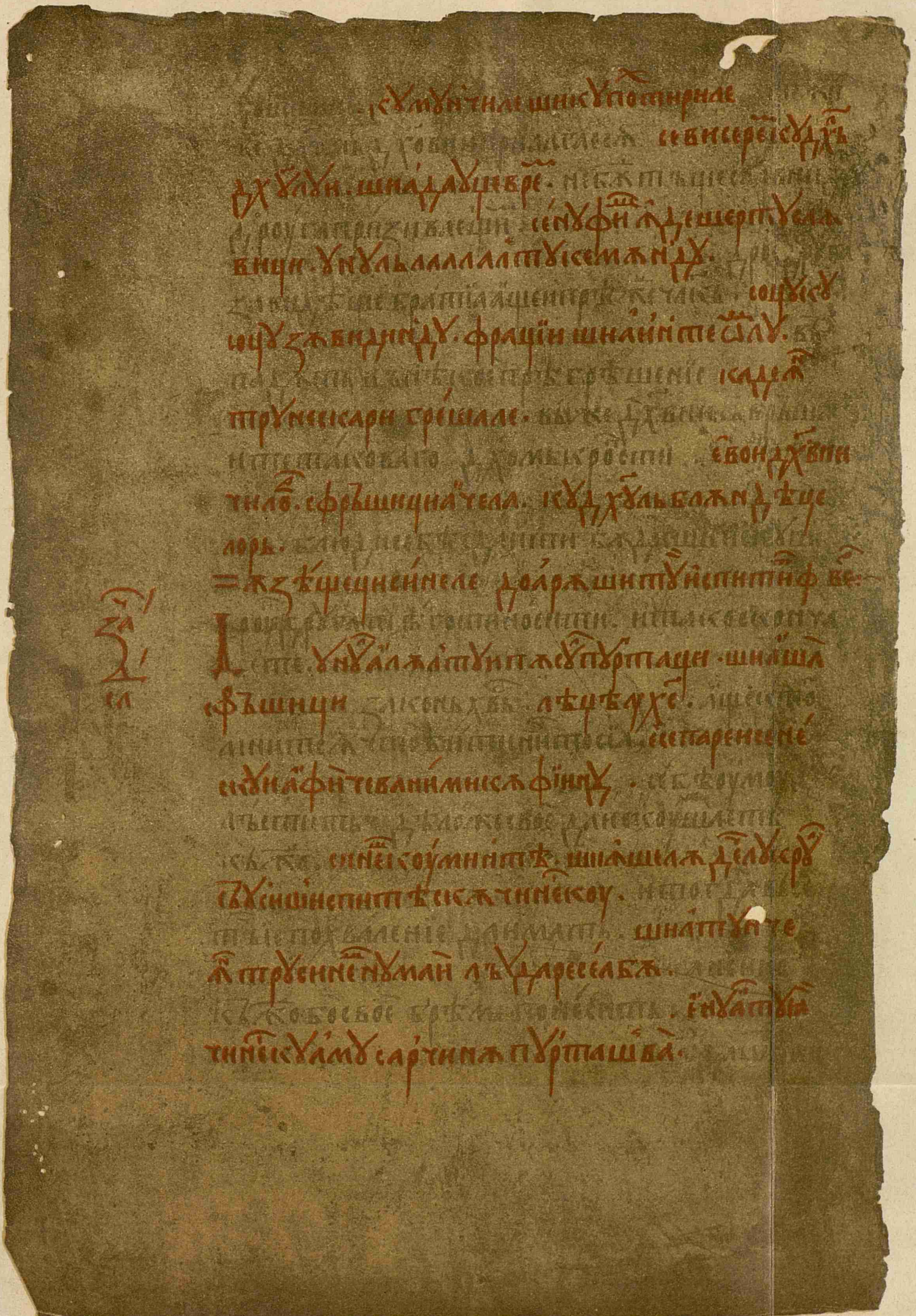

INST. CAROL GOBL S.A. ION ST. RASIDESCU
www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro